

ทฤษฎีการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคม กับการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย

กวาดล ทรงประเสริฐ*

การนำวิธมองสังคมในอภิปแบบมาร์ก-
ซิสต์ มาใช้เป็นเครื่องมือพิจารณาประวัติ-
ศาสตร์ไทย อาจกล่าวได้ว่ามีประโยชน์ไม่น้อย
ไปกว่าการนำเอาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง
อื่นๆมาใช้ประกอบการศึกษาสังคมไทยในอภิป
ทั้งนี้เพราะทฤษฎีมาร์กซ์ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการ
วัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์** นอกจากจะเน้น
ให้เห็น ถึงปัญหา ความขัดแย้ง ทางชนชั้นแล้ว
ยังถือว่าสังคมของมนุษย์มิใช่สิ่งที่ยุคนึงอยู่กับ
ที่ แต่ผ่านขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา
มา โดยตลอด ขณะเดียวกันยังชี้ให้เห็นว่า สภาพ
แห่งการดำรงอยู่ทางวัตถุ คือสิ่งที่กำหนดฐานะ
ของบุคคลในสังคม และจิตสำนึกของเขาคด้วย
ลักษณะและการพิจารณาสังคมด้วย วิธีการดังกล่าว
จึงมีประโยชน์ในการ ศึกษาประ วัติศาสตร์ ไทย
ถ้าหากผู้ศึกษาตระหนักถึงความจริงว่า การ
ศึกษาสังคมของมนุษย์ในอภิป นอกจากจะต้อง
หลีกเลี่ยงโดยไม่จำกัดขอบเขตของการศึกษาลง
ไปในลักษณะส่วน โคลส่วนหนึ่งของสังคมแต่

เพียงส่วนเดียวแล้ว ยังต้องเน้นความสำคัญให้
กับปรากฏการณ์ทั่วไป พลังขับเคลื่อน หน้าที่
และพัฒนาการของสิ่งต่างๆ ซึ่งรวมตัวกันเป็น
เนื้อแท้ของสังคมอีกด้วย

ขณะเดียวกัน การศึกษาแบบวัตถุนิยม
ทางประวัติศาสตร์ โดยวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะ
ทั่วไปของพัฒนาการ และพลังขับเคลื่อนต่างๆ
ในกระบวนการก่อตัวทาง เศรษฐกิจ สังคมของ
ไทยในอภิป นอกจากจะกรุยทางเพื่อการศึกษา
ประวัติศาสตร์ไทยอย่าง มีหลักการ วิธีหนึ่งแล้ว
ยังอาจจะมีผลทำให้ประชาชนเจ้าของประเทศที่
แท้จริงได้เข้าใจว่า ประวัติศาสตร์มิใช่สิ่งลึกลับ
ที่สร้างขึ้นจากการกระทำของกษัตริย์ ผู้ยิ่งใหญ่
หรือเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจาก มุมหนึ่งของราช
วงศ์ต่างๆ ในอภิป แต่ในทางกลับกัน ประชา
ชนจะได้เข้าใจว่า การเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้ง
ในประวัติศาสตร์ สามารถอธิบายได้ชัดเจน
และไม่ลำบาก ถ้าเขามีความรู้เพียงพอในเรื่อง

* กำลังศึกษาปริญญาเอกทางประวัติศาสตร์ที่ Monash University, Australia

** ทฤษฎีและวิธีการวิเคราะห์วัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ ซึ่งทำไว้ก่อนข้างชัดเจนและเข้าใจได้สะดวก ดูใน
J. Witt-Hansen, *Historical Materialism : The Method, the Theories*, Vol. I and
II, Copenhagen : Munksgaard, 1960.

เศรษฐกิจของสังคมที่ผ่านมา¹

หลักการของทฤษฎีการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคม

เนื่องจากวิธีการผลิตทางวัตถุเป็นรากฐานของสังคมและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกระบวนการทั้งหมดในสังคม ดังนั้น องค์ประกอบภายในสังคมและปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น จะต้องมีส่วนพัวพันและเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางการผลิต ซึ่งหมายความว่าวิธีการผลิตนอกจากจะเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นที่มาของกระบวนการก่อตัวทางสังคมด้วย เพราะฉะนั้น ความสัมพันธ์ทางการผลิต จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของกระบวนการก่อตัวที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันยังทำให้สังคมมีชีวิตอยู่ได้ และทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและความสัมพันธ์ภายในของสังคม

หลักการเหล่านี้ จะทำให้ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์เข้าใจลักษณะสังคมแต่ละยุค และสามารถแบ่งยุคทางประวัติศาสตร์ จากยุคหนึ่งออกจากอีกยุคหนึ่ง ได้ชัดเจนขึ้น เช่น สังคมปฐมสหการ สังคมทาส สังคมศักดินา และสังคมทุนนิยม เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากเหตุ

ผลที่ว่า ประวัติศาสตร์ของสังคมที่แท้จริงก็คือประวัติศาสตร์ของพัฒนาการและการแทนที่ของการก่อตัวเศรษฐกิจสังคม จากรูปหนึ่งไปสู่อีกรูปหนึ่งเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผลลัพธ์ของกระบวนการก่อตัวจากแต่ละลักษณะข้างต้น ก็มีใช้รูปแบบตายตัว ที่ประวัติศาสตร์แต่ละสังคมจะต้องมีวิวัฒนาการ เป็นแนวเดียวกันหมด เพราะประวัติศาสตร์โดยเนื้อหาสาระแล้ว ได้สร้างรูปแบบของ การเปลี่ยนแปลง ในแต่ละยุคไว้มากมาย ขณะเดียวกัน กระบวนการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคม ก็จำเป็นต้องผันแปร ไปตลอดเวลายตามวิถีทางประวัติศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของวิธีการผลิตที่แต่ละสังคมครอบครองอยู่นั้นคือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมจะถูกสร้างขึ้นมาจากความสัมพันธ์ทางการผลิต และความสัมพันธ์อื่นๆ ทั้งหมดที่เกิดขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นโครงสร้างที่ละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อนในประวัติศาสตร์แต่ละยุค² อย่างไรก็ตาม กระบวนการก่อตัวนี้ ถึงแม้ว่าในบางยุค

¹ M.M. Barber, *Karl Marx's Interpretation of History* (Cambridge : Harvard University Press, 1962), pp. 300-301.

² F.V. Konstantinov and others, *The Fundamentals of Marxist-Leninist Philosophy* (Moscow : Progress Publishers, 1974), pp. 333-334.

อาจจะมีลักษณะรายละเอียดของเนื้อหาแตกต่างกัน แต่ก็มีโครงสร้างหลักที่แน่นอน หรือมี ฉะนั้นก็ต้องมีองค์ประกอบต่อไปนี้ประกอบอยู่ คือ ฐานหรือโครงสร้างส่วนล่าง (basis or substructure) และโครงสร้างส่วนบน super structure) นอกจากนั้นแล้ว การวิเคราะห์สังคม ไทยในอดีตจะขาดไม่ได้อีกประการหนึ่งคือ การ กำหนดความคิดแบบวัตถุนิยม เข้ากับ ประวัติศาสตร์ เพื่อแบ่งความสัมพันธ์ในสังคมออกเป็นสองลักษณะดังนี้คือ (ก) ความสัมพันธ์ทางวัตถุ - (ข) ความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์หรือความคิด

ฐานและโครงสร้างส่วนบน : ความสัมพันธ์ทางวัตถุและอุดมการณ์

ฐาน หมายถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และรูปแบบรวมทั้งหลายของความสัมพันธ์ทางการผลิตในแต่ละสังคม ซึ่งจะอธิบายให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ทางการผลิตคือพื้นฐานเศรษฐกิจ ของลักษณะสังคมในอดีตที่ปรากฏออกมา ถึงแม้ว่าในบางครั้ง สังคมอาจจะถูกมองว่าอยู่นอกขอบเขตวิถีการผลิตทางวัตถุก็ตาม พร้อมกับ นั้น สิ่งนี้ยังเป็นตัวกำหนดสาระและลักษณะของโครงสร้างส่วนบนด้วย

โครงสร้างส่วนบน หมายถึงลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นในสังคมอดีต ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสามลักษณะใหญ่ ๆ คือ (ก) อุดมการณ์และจิตวิทยาสังคม อันได้แก่ ความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในสังคม (ข) องค์กรและสถาบัน เช่น สถาบันทางการเมือง อันได้แก่ รัฐ หรือ กษัตริย์ ฯลฯ สถาบันทางยุติธรรม อันได้แก่ กฎหมาย ศาล และอัยการ ฯลฯ และสถาบัน หรือองค์กรทางสังคม จารีตประเพณี ศีลธรรม และการศึกษา เป็นต้น (ค) ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างส่วนบน หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์ที่ปรากฏออกมาในลักษณะต่าง ๆ

ความสัมพันธ์ทางวัตถุคือ ลักษณะที่ปรากฏอยู่อย่างอิสระในจิตสำนึกของสังคม และ จะปรากฏออกมาแรกเริ่มสุด ถ้าหากเปรียบเทียบกับรูปแบบความสัมพันธ์อื่น ๆ ของสังคม ในอดีต และในเวลาเดียวกัน ความสัมพันธ์นี้ ก็ปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การผลิตกับการบริโภค และใน ความสัมพันธ์ขั้นแรกเริ่มของการดำรงชีพประจำวันในแต่ละครอบครัวอีกด้วย ส่วนความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์ หมายถึงผลลัพธ์ที่คิด ตามมาจากความสัมพันธ์ทางวัตถุ แต่ก็มีลักษณะ

เฉพาะของคนคือ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้ผ่านขั้น
ก่อนของจิตสำนึกในสังคมแล้ว ซึ่งหมายความว่า ความสัมพันธ์แบบนี้เป็นรูปแบบความคิด ที่เป็นผลสะท้อนจากสังคมซึ่งมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่
หรือ “ไม่ใช่จิตสำนึกของมนุษย์ที่กำหนดการ
ดำรงอยู่ของเขา แต่การมีชีวิตอยู่ของเขาใน
สังคมต่างหากเป็นตัวกำหนดจิตสำนึก”³ ถ้าจะ
พูดให้ชัดยิ่งขึ้นก็หมายความว่า ผู้ที่มีสถาน
ภาพทางสังคมอย่างชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ก็ย่อม
มีจิตสำนึกอย่างผู้ถูกกดขี่ ผู้อยู่ในฐานะอย่าง
ชนชั้นผู้ปกครอง ก็ย่อมมีจิตสำนึกอย่างอภิสิทธิ์
ชน เหมือนกับประโยคที่ว่า “คนที่อยู่ในวัง
ก็ย่อมมีความคิดแตกต่างกับ คน ที่ อยู่ ใน กระจ
ห้อง”⁴

ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางวัตถุก็คือ พื้น
ฐานของกระบวนการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคม
พร้อมกันนั้น ความสัมพันธ์ทางความคิดก็
พัฒนารูปแบบ ของ โครงสร้างส่วน บน ลง บน
ความสัมพันธ์ทางวัตถุ หรืออาจจะตีความได้
อีกประการหนึ่งว่า โครงสร้างส่วนบนถูกกำ
หนดโดยฐาน ขณะที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจ
คือตัวกำหนดฐานที่แท้จริงในสังคมในอดีต และ

โครงสร้างส่วนบนคือจตุรคม ทั้งหมด ของอุดม-
การ ความคิด องค์กรและสถาบัน รวมทั้ง
ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งปรากฏออก
มาได้เพราะอิทธิพลของเศรษฐกิจอีกทอดหนึ่ง
และจากการเริ่มต้นเข้าใจสิ่งเหล่านี้ ก็จะเป็น
หนทางนำไปสู่วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสังคม ไทย
ในอดีตได้อย่างมีหลักการ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้
ศึกษาก็ต้องยอมรับข้อเท็จจริงด้วยว่า ประวัติ-
ศาสตร์ของมนุษย์ในแต่ละสมัยยังมีลักษณะแตก
ต่างกันได้ เพราะฉะนั้น โครงสร้างส่วนบนและ
ฐานก็ย่อมจะต้องมีลักษณะจำเพาะทางประวัติ-
ศาสตร์ของตนเองเช่นกัน

การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ไทย

ในปัจจุบัน ผู้อยู่ในแวดวงวิชาการจะ
ต้องตระหนักดีว่า พัฒนาการของการศึกษา
สังคมไทยในอดีตได้เดินมาถึงเส้นทางสองแพร่ง
แล้ว และความขัดแย้งทางความคิด ตลอดจน
จุดยืนทางชนชั้นของผู้ศึกษา ได้มี บทบาทอย่าง
มากต่องานประวัติศาสตร์นิพนธ์ กล่าวคือ
การศึกษาในลักษณะหนึ่ง จะปรากฏออกมาใน

³ Frederick Engels, *Ludwig Feuerbach and the Outcome of Classical German Philosophy* (London : Martin Lawrence, n.d.) p. 93.

⁴ Engels, *Ludwig Feuerbach* p. 47.

รูปของงานที่สร้างสรรค์กระแสนั้นแห่งศัจธรรมให้มวลชน ที่พยายามกำจัดภาพคลุมเครือหรือภาพที่ถูกบิดเบือนในอดีตให้หมดไป แต่อีกลักษณะหนึ่ง จะปรากฏออกมาในรูปของการสานต่องาน ประวัติศาสตร์ นิพนธ์ แบบอนุรักษ์ ที่เน้นแต่ระบอบการปกครองและยกย่องชนชั้นผู้ปกครองว่ามีส่วนมากที่สุด ใน เนื้อหาของประวัติศาสตร์ ชำรายยิ่งกว่านั้น บางครั้งยังพยายามปกปิดภาพการ คินรน ต่อ สู้ ระหว่างชนชั้นในอดีตอีกด้วย

ปรากฏการณ์ข้างต้น เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผู้ศึกษารุ่นใหม่จะต้องเลือกเอาอย่าง ใดอย่างหนึ่งในที่ที่สุด เพราะภาวะขัดแย้งนั้นนับวันยิ่งแหลมคมขึ้น และส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าผู้สนใจในเรื่องราวอดีตต้องการเป็น นัก ประวัติศาสตร์ ของ ประชาชน ภาระหลักที่ต้องเผชิญคือ การพยายามแก้ไขวิธีการศึกษาให้ถูกต้องกว่าที่เคยเป็นมา โดยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและอุปสรรคใด ๆ พร้อมกันนั้นก็ควรรู้จักประยุกต์การ ค้นหา ข้อมูลให้สอดคล้องกับภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน แล้วสานต่อข้อเท็จจริงเหล่านั้นเข้าด้วยกัน จนกว่าความรู้ที่มีอยู่ จะ สามารถ วิเคราะห์ ปัญหา ทาง

ประวัติศาสตร์ได้อย่างเที่ยงธรรม ฉะนั้น งานของเขาจึงไม่ใช่เพียงแต่การบรรยาย หรือนำข้อมูลมาเรียงกัน ทำนอง บรรณานุกรม ทางประวัติศาสตร์ แต่ในทางตรงข้าม จะต้องเน้นความสำคัญของการวิเคราะห์ ไม่น้อยไปกว่าการนำเสนอข้อมูล ซึ่งวิธีการแบบนี้เท่านั้น จะมีส่วนทำให้งานประวัติศาสตร์ชั้นนำปัจจุบัน และทำให้ประชาชนตระหนักว่า ประวัติศาสตร์มิใช่ความจริงในอดีตที่ถูกแช่เย็นไว้เสมอไป แต่ยังมีอิทธิพลครอบงำ และผลักดันเส้นทางสังคมในปัจจุบันอีกด้วย แต่ถ้าผู้ศึกษาละเลยถึงข้อเท็จจริงนี้ ประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่สร้างขึ้นมาก็จะไม่มีทางทำให้ประชาชนคลำถูกทิศทางพัฒนาการของตนเอง หรือทำให้รู้ซึ่งถึงพลังที่คอยขัดขวางความก้าว หน้าแท้ จริง ของ พวกเขา ได้เลย⁵

การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ไทย โดยอาศัยทฤษฎีการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคมจะทำให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อเข้าใจเนื้อหาของทฤษฎี และไม่สับสนในการนำทฤษฎีมาประยุกต์เข้ากับข้อมูล ขณะเดียวกันก็ไม่จำเป็นต้องอาศัยการบิดเบือนทั้งตัวทฤษฎีหรือข้อเท็จจริงเข้าหากัน ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขของประวัติ

⁵ Renato Constantino, "Notes on Historical Writing for the Third World", *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 10, No. 3 (1980) : p. 234.

ศาสตร์ไทย ทั้งอยู่บนหลักการของความขัดแย้งทั้งทางค่านิยมเศรษฐกิจ และชนชั้นทางสังคม มาตั้งแต่ไหนแต่ไรมา เช่น ระบบศักดินาของไทยก็ได้พัฒนามาจากการมีระบบทาส เป็นพื้นฐาน ตั้งแต่ก่อนเกิดอาณาจักรสุโขทัยด้วยซ้ำไป⁶ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ทางสังคมในสมัยต่อ ๆ มา ก็เป็นความสัมพันธ์แบบกษัตริย์เหมือนกัน โดยชนชั้นผู้ปกครองได้ใช้วิธีการหลายอย่าง เพื่อควบคุมเกินทางเศรษฐกิจจากชนชั้นผู้ใช้แรงงาน เช่น การบังคับให้ชาวนาต้องส่งส่วยทั้งในรูปผลผลิตและแรงงานเกณฑ์ การถูกขูดรีดภาษีนานาชนิด ภายใต้ระบบที่ดำเนินการโดยนายอากร ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือชาวจีนที่ประมุขสิทธิเหล่านั้น มาจากผู้ปกครองอีกทอดหนึ่ง เช่น การเก็บอากรเหล้า ประมง ผืน การพนัน และโสเภณี เป็นต้น⁷ และถ้าหากพิจารณาให้ดีถึ้นแล้ว ลักษณะเหล่านี้ยังชี้ให้เห็นว่า ผู้ปกครองยังได้ยืมมือคนจีนเป็นคนกลางมาอมเมาประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศด้วย

ประเทศด้วย

การที่ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นได้ เพราะกระบวนการก่อตัวทางสังคม ขณะนั้น เป็นตัวกำหนด และปัจจัยนี้เองมีบทบาทครอบงำระบบต่างๆ ในสังคม ขณะเดียวกัน ชนชั้นที่กุมอำนาจเศรษฐกิจไว้ในกำมือ โดยธรรมชาติแล้วก็ต้องกุมอำนาจทางการเมือง องค์การทางกฎหมาย และสร้างแนววิถีชีวิตกำกับและจำกัดบทบาทของชนผู้ถูกกษัตริย์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังเช่น การตรากฎหมายพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน และพระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง เมื่อพ.ศ. 1997* และใช้เรื่อยมาจนถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ แท้ที่จริงกฎหมายฉบับนี้คือการสร้างมาตรการทางนิติธรรม ขึ้นมารองรับ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับชนชั้นผู้ปกครอง โดยกำเนิดประการหนึ่ง กับกำหนดฐานะทางชนชั้นให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ (กษัตริย์) สูงกว่าทาส โพร และสามัญชนทั่วไปอีกประการหนึ่ง

6 สมสมัย ศรีสุทธรพรรณ (นามแฝง), โคมหมื่นศักดินาไทย (กรุงเทพมหานคร: อักษรสัมพันธ์, 2519) หน้า 90

7 Malcolm Caldwell, "Thailand: towards the revolution", *Race & Class* Vol. XVIII, No. 2 (Autumn 1976) : p. 131.

*สาระสำคัญและการตีความหมายของกฎหมายฉบับนี้ โดยนักวิชาการไทยบางท่าน ดูได้จากภาคผนวกท้ายเล่มใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ศักดินากับพัฒนาการของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์, 2519.)

โดยเฉพาะในรูปของการมีสิทธิครอบครองที่ดิน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่มีค่ายิ่ง เพราะฉะนั้น ผลสะท้อนที่คึกคักมากคือความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ซึ่งหมายความว่า ความขัดแย้งในฐานะจะปรากฏอาการให้เห็นในโครงสร้างส่วนบน ตัวอย่างเช่น การเกิดกบฏข้าชากบ๋อยครั้งในประวัติศาสตร์ไทย อาทิ กบฏพญาผาบ ในหัวเมืองลานนา พ.ศ.1883 กบฏพญาพิเชียรหรือกบฏไพร่ สมัยอยุธยา พ.ศ. 2124 และกบฏที่เกิดในภาคอีสาน เช่น กบฏอ้ายเชียงแก้ว พ.ศ.2324 กบฏอายุสา พ.ศ.2358 กบฏผู้มีบุญภาคอีสาน พ.ศ.2444 และกบฏเจ้าผู้มืบุญหนองหมากแก้ว ในจังหวัดเลย เมื่อพ.ศ. 2467 เป็นต้น

กบฏเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแต่ละครั้ง นอกจากชนชั้นผู้ปกครองจะไม่ยอมรับสาเหตุของข้อเท็จจริงแล้ว ยังถือว่าเป็นเรื่องที่คนโง่เขลาสร้างขึ้นมา ดังตัวอย่างการอธิบายสาเหตุของการเกิดกบฏในภาคอีสานว่า “เพราะพวกลาวทางนี้ ความรู้ความคึกคักอ่อนช้าอ่อน ใครเล่นกลให้ก็ถือว่าศักดิ์สิทธิ์เป็นผู้มีบุญ พวกนี้นับถือไปชั่วคราว”⁸ แต่ตามข้อเท็จจริง กบฏที่เกิดขึ้นแต่ละครั้ง เช่นกบฏผู้มีบุญหนองหมาก

แก้วในครั้งหลังสุด ไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะคนอีสานโง่ แต่เกิดขึ้นมาได้เพราะเขาทนภาวะกดขี่ทางเศรษฐกิจระหว่างชนชั้นต่อไปไม่ไหว เพราะในขณะนั้นภาคอีสานเกิดภาวะแห้งแล้งอย่างรุนแรง การเก็บส่วยเป็นท้าวเงินอัครา ตี บาทต่อบี จึงเป็นภาวะหนักมากสำหรับ เศรษฐกิจ ที่ผลิตพอยังชีพ ดังนั้น การเกิดกบฏจึงเป็นการต่อสู้ของชาวนาเพื่อให้ หลุดพ้นจากการ ถูกขูดรีดในระบบศักดินา⁹

ปรากฏการณ์ของความขัดแย้ง ที่มีมูลเหตุมาจากฐานและโครงสร้างส่วนบนในประวัติศาสตร์ไทย ยังอาจจะมองได้จากร่องรอยหรือคำทอนของอดีตที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้น ได้อีก เช่น ในกรณีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ.2475 ถ้าหากผู้ศึกษาไม่ได้ย้อนรอยตะเข็บของประวัติศาสตร์ ก็คงไม่ได้รู้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ปรากฏบนฐานและโครงสร้างส่วนบน ของสังคม ไทยนานแล้ว ตัวอย่างเช่น ข้อเขียนต่างๆ ของเทียนวรรณ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ก็มุ่งหมายที่จะทำลายสภาพการทางสังคม และค่านิยมประเพณีที่เป็นเครื่อง กีดขวาง ความเจริญของสังคม¹⁰ การเกิดกบฏ ร.ศ. 130 (พ.ศ.

8 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และประนุช ทรัพย์สาร, “เจ้าผู้มืบุญหนองหมากแก้ว”, เอกสารโรเนียว, 2528, หน้า 13.

9 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, “เจ้าผู้มืบุญหนองหมากแก้ว”, หน้า 13.

10 ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เทียนวรรณ และ ก.ศ.ร.กุลลาบ (กรุงเทพมหานคร: วัชรินทร์การพิมพ์ 2519), หน้า 88.

2455) ก็ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการที่ข้าราชการกลุ่มหนึ่งกล้าทำคำกราบบังคมทูลฯ ในพ.ศ. 2455 เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เหตุผลนี้เองจึงทำให้คณะภพภู ร.ศ. 130 กล้าประกาศเจตนารมณ์ว่า

“...เป็นหน้าที่ของคนไทยเท่านั้น ที่จะชำระสะสางความเสื่อมสลายของชาติสังคมน ผดุงความมั่งคั่ง สมบูรณ์พูน สุขของปวงชนคนไทย และแก้ไขการปกครอง ให้เกิดแต่ตราฐตมองของผู้ที่เป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน โดยเฉพาะสิ่งที่เห็น ใ้ชัดก็คือ เรื่องเศรษฐกิจของชาติ... มีหน้าซ้ำเหตุการณ์ภายในบ้านก่อนข้างย่งเหยียงไม่เป็นสำเป็นสัน ถึงกับขาดความพอใจจากพลเมือง ผู้เป็นเจ้าของประเทศเสียอีกด้วย เพราะอำนาจการปกครองประเทศชาติ ได้ตกอยู่ในอ้อมมือของคน ๆ เดียว”¹¹

ข้อมูลเบื้องต้นยังอธิบายให้เห็น ด้วยว่า ลักษณะของโครงสร้างส่วนบนที่แสดงออกมาในรูปของสถาบันต่างๆ และความสัมพันธ์ทางความกึกซึ่งมีลักษณะขัดแย้งกันทางชนชั้นนั้น ล้วนแต่เกิดจากสาเหตุหลักคือเศรษฐกิจหรืออาภรณ์

ได้อีกนัยหนึ่งว่าพัฒนาการของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยน (exchange) คือตัวกำหนดความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงในสังคม¹² แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้ที่จะนำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ จะต้องคำนึงถึงความจริงด้วย คือบางครั้งโครงสร้างส่วนบนก็มีอิสระบางอย่าง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ฐาน เหมือนกัน เพราะ ประวัติ ศาสตร์ เกิด ขึ้น โดย น้ำ มือ ของ มนุษย์ ดังนั้น การที่จะนำทฤษฎีมาใช้ทำนอง เดรตรง แบบวินิจัยกลไกของเครื่องยนต์ ย่อมทำไม่ได้เด็ดขาด พร้อมกันนั้นก็ต้องไม่กังวลว่า การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างส่วนบนทั้งหมด จะพิจารณาได้จากโครงสร้างส่วนล่างเพียงอย่างเดียว ทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงบางครั้ง การทำปฏิกริยาซึ่งกันและกันของโครงสร้างส่วนบน ไม่มีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเลยในตอนต้นของการวิเคราะห์ แต่เมื่อการศึกษาได้ดำเนินมาถึงขั้นสุดท้าย เราก็ จะเข้าใจ ในที่สุดว่า เศรษฐกิจนั้นแหละคือสิ่งที่กำหนดภาวะแท้จริงให้กับโครงสร้างส่วนบนของสังคม และการที่ลักษณะเหล่านี้เกิดขึ้นได้ เพราะปกติโครงสร้างส่วนบน นอกจากจะเป็นพลังที่เคลื่อนไหว

11 ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์ และร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์, ภพภู ร.ศ.130 (กรุงเทพมหานคร: อักษรสัมพันธ์, 2519). หน้า 10-12.

12 Frederick Enpels Ludwig Feuerbach p. 63.

ไหวตลอดเวลาแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตทั้งหมด และมีหน้าที่ทางสังคมโดยปริยาย คือ การป้องกันและพัฒนาฐานของมัน ไปพร้อม ๆ กัน¹³

ข้อเท็จจริงทำนองนี้มีให้เห็นมากในประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2411–2475 ตัวอย่างเช่น การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเบืองบนของสังคมไว้มากมาย สาเหตุสำคัญที่สุดคือ ฐานทางเศรษฐกิจของสังคมและราชวงศ์ต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากแรงกดดันของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เป็นเพียงผลพวงที่ติดตามมา แต่ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในโครงสร้างส่วนบนที่พระองค์ทรงดำเนินการไว้มิใช่หรือ ที่ได้สร้างความมั่นใจใน ฐานะทางเศรษฐกิจให้กับพระบรมวงศานุวงศ์ในสมัยถัดมา อันสามารถพิจารณา ได้จาก พระราชวินิจฉัย คำนำที่ สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงให้ไว้ในหนังสือเรื่อง พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก้ไข

การปกครอง มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงเสด็จเห็นการภายนอกอย่างชัดเจน และทรงทราบการที่ล่วงไปแล้วเป็นอย่างดี ได้ทรงพระราชดำริตรองโดยรอบคอบ ได้ทรงเลือกประเพณีการปกครองทั้งของไทยเรา และของต่างประเทศประกอบกัน ด้วยพระปรีชาญาณอันยาวคึง.... พวกเราผู้เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้มีความจงรักภักดี และรู้สึกในพระมหากษัตริย์คุณแห่งพระบาท สมเด็จพระพุทธเจ้า หลวงอยู่ ทุกขณะจิต ควรตั้งใจดำเนินตามรอยพระยุคลบาทตามแต่จะทำได้”¹⁴

และเมื่อเข้าใจข้อเท็จจริงเหล่านี้ ในที่สุดก็จะเข้าใจว่าฐานและโครงสร้างส่วนบน คือ องค์ประกอบสำคัญที่สุด ในกระบวนการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคมไทย และกระบวนการนี้ ก็เป็นตัวกำหนดธรรมชาติเฉพาะ ซึ่งทำให้ประวัติศาสตร์ไทยมีลักษณะแตกต่างจากชาติอื่น ๆ

¹³ F.V. Konstantinov and others, *The Fundamentals of Marxist-Leninist Philosophy*, p. 340.

¹⁴ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, “พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครอง” ในหนังสือที่ระลึกซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้พิมพ์พระราชทานแจก เนื่องในงานบำเพ็ญพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ในวันตรงกับเสด็จสวรรคต ที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2470 (พระนคร : โสภณพิพรรฒธนากร, 2460), หน้า 8

การเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ไทย

พัฒนาการ และการ แทนที่ ของกระบวนการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคมนั้น คือสิ่งที่กำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ไทย โดยมี พลัง การผลิต เป็น ตัวชี้ ให้เห็น ความต่อเนื่องและทิศทาง และความสัมพันธ์ทางการผลิตจะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง และความไม่ต่อเนื่องของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหมายความว่า เมื่อใดก็ตามถ้าหากความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ล้าหลังถูกลบล้าง และแทนที่ด้วยรูปแบบที่สูงขึ้น เมื่อนั้นกระบวนการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคมนั้น ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ลักษณะใหม่ ดังนั้น ประวัติศาสตร์ไทยจึงมีเอกภาพของตนเอง เพราะตั้งอยู่บนฐานและโครงสร้างส่วนบนที่แตกต่างกับของสังคมนั้น จึงไม่อาจจะใช้รูปจำลองของสังคมนั้นมาเปรียบเทียบหรือศึกษาสังคมนั้นได้หมด ถึงแม้ว่าความเข้าใจในประวัติศาสตร์สังคมนั้น ๆ ในความหมายรวมของพัฒนาการประวัติศาสตร์โลก อาจเป็นเครื่องช่วย ทำความ เข้าใจ กระบวนการ เปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ไทย ได้บ้างก็ตาม

ขณะเดียวกัน ถึงแม้จะสามารถกล่าวหาสาระของสังคมนั้นแต่ละยุค เช่น สังคมทาสแบบ

เมดิเทอเรเนียน และสังคมนิยม กึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา เป็นต้น เพราะผู้ศึกษารู้ได้จากหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่า สังคมแต่ละชนิดถูกกำหนดขึ้น โดยกฎ ของการ เคลื่อนที่ในความสัมพันธ์ทางวัตถุ ที่ปรากฏออกมาในกระบวนการ เปลี่ยน แปลง ของพลัง การ ผลิต หรือความสัมพันธ์ทางการผลิต¹⁵ แต่ความรู้เหล่านี้เพียงประการเดียวก็ไม่อาจจะนำมาตีความอธิบายประวัติศาสตร์ไทยได้หมด ในทางตรงข้าม ผู้ศึกษาจะต้องพยายามทำความเข้าใจพลังต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางวัตถุ และองค์ประกอบอื่น ๆ ทุกด้านที่ก่อให้เกิดปฏิกริยาต่อกันในสังคมไทยแต่ละยุค หลังจากนั้นจึงหันกลับมาพิจารณาเหตุผลแต่ละชนิดที่เหมาะสมกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่มีรูปเฉพาะ (concrete fact) แล้วจึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือ

ประกอบการศึกษาวิเคราะห์

ปัญหาการศึกษาคุณลักษณะงานนี้ ผู้ศึกษาต้องระมัดระวังให้มาก เพราะแม้แต่เองเองเองก็ได้อ่านหนังสือบ่อยครั้งขณะที่เขามีชีวิตว่า

“ในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบสำคัญที่สุดในการศึกษาประวัติศาสตร์คือ การผลิตของชีวิตจริง

¹⁵ F.V. Konstantinov and others, p. 347

นอกเหนือจากนี้ ทั้งมาร์กซ์และข้าพเจ้าเองไม่เคยอ้างถึงเลย ดังนั้นถ้าใครก็ตามบิดเบือนสิ่งนี้ โดยพูดว่าส่วนประกอบทางเศรษฐกิจคือสิ่งเดียวในการศึกษาประวัติศาสตร์ เขานั้นก็ได้เปลี่ยนเนื้อหาของวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ให้กลายเป็นวลีที่ไร้ความหมายเสียแล้ว... ทั้งนี้เพราะส่วนประกอบอื่น ๆ ในโครงสร้างส่วนบนและสิ่งอื่น ๆ ในสังคม ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของประวัติศาสตร์ ดังนั้นถ้าหากเราไม่คำนึงถึงปฏิกริยาที่มีต่อกันเหล่านี้ในประวัติศาสตร์ และล้มเหลวโดยไม่ได้พิจารณาอุบัติการอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหล่านี้ การประยุกต์ทฤษฎีเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ก็คงจะง่ายยิ่งกว่าการแก้สมการของเลขยกกำลังเดียวอย่างแน่นอน”¹⁶

การเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ไทยยังได้รับอิทธิพลบางประเภทที่บางครั้งผู้ศึกษาไม่ค่อยให้ความสำคัญถึง เช่น เว็อนไซทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีอิทธิพลไม่น้อยเลยในการสร้างความก้าวหน้าและล่าหลัง ให้สังคมไทยในแต่ละภูมิภาคในอดีตที่ผ่านมา ขณะเดียวกัน อิทธิพลของคนไทยที่มีต่อคนไทยด้วยกัน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งจะมองเห็นได้ไม่

ยากนักในขอบเขตของชีวิตจริงในอดีต ดังเช่นอิทธิพลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และหลวงวิจิตรวาทการ ผู้ผลักดันลัทธิสังคมนิยมในรูปแบบของรัฐนิยมระหว่าง พ.ศ. 2481-2487 อิทธิพลของชนชั้นผู้ปกครองไทยบางกลุ่ม ผู้ให้กำเนิดคำขวัญ “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” ที่มีต่อชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ไร้เตียงสาทางการเมืองในระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 เป็นต้น ค้ำวยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ไทย มีอาจจะพิจารณาได้จากกระบวนการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคม ในลักษณะการอาศัยทฤษฎีโคทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะที่ไม่นำพาต่อข้อเท็จจริงว่าสมาชิกสังคมไทยในอดีต ก็สามารถนำเอาธรรมชาติและระบบสังคมที่มีอยู่ มาสร้างเป็นเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของตน เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ไทย โดยอาศัยทฤษฎีของกระบวนการก่อตัวโคเพียงรูปเดียว เช่น สังคมที่มีวิถีการผลิตแบบเอเชีย บางครั้งนอกจากจะก่อให้เกิดความคลุมเครือในการวิเคราะห์แล้ว ยังอาจทำให้ภาพประวัติศาสตร์กระดกผันไปจากข้อเท็จจริงอีก ค้ำวย ซึ่งจะได้อภิปรายในประเด็นต่อไป

¹⁶ K. Marx and F. Engels, *Selected Works* Vol. 3 (Moscow : Progress Publishers, 1973), p. 487.

จุดอ่อนของการใช้ทฤษฎีโคโดยเฉพาะในประวัติศาสตร์ไทย

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีสังคมที่มีวิถีการผลิตแบบเอเชีย (Asiatic Mode of Production) กำลังกลายเป็นแนววิเคราะห์ประวัติศาสตร์ไทยที่มีการกล่าวถึงกัน บ่อยครั้งถึงนั้นจึงต้องให้ความสำคัญกับสิ่งนี้พอสมควร เพื่อจะใช้เป็นตัวอย่างให้เห็นถึงปัญหาและผลเสียบางประการที่จะติดตามมา ถ้าหากผู้ศึกษายังคงเน้นการนำทฤษฎีโคทฤษฎีหนึ่ง ของกระบวนการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคมเป็นแม่แบบหลักเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ไทย

สำหรับวิถีการผลิตแบบเอเชียนั้น คราเดอร์ (Krader) แนะนำว่า ควรจะเรียกเสียใหม่ในชื่อ "วิถีการผลิตแบบชุมชนสังคม" จะเหมาะสมกว่าชื่อเดิมที่เคยเรียกกัน เพราะการผลิตและแรงงานที่ใช้ในวิถีการผลิตแบบนี้ อยู่ในรูปแบบของชุมชน พร้อมกันนั้นก็เป็นวิถีการผลิตแบบสังคมครั้งแรกสุดของมนุษยชาติ¹⁷ ซึ่งนอกจากจะเกิดในลุ่มแม่น้ำสำคัญ อันเป็น

แหล่งกำเนิดที่อยู่อารยธรรมของโลกตะวันออก เช่น แม่น้ำฮวงโหและแยงซีไนจีน แม่น้ำคงคาและยมนาไนอินเดีย แม่น้ำไทกริสและยูเฟรทีส ในตะวันออกกลาง และแม่น้ำไนล์ในอียิปต์แล้ว มาร์กซยังได้ค้นพบสังคมที่มีวิถีการผลิตแบบนี้ในอาณาจักรแอตเตค และอินคาโบราณของเม็กซิโกและเปรูตามลำดับอีกด้วย และถ้าหากพิจารณาให้ลึกก็จะเห็นว่า วิถีการผลิตแบบนี้ไม่ได้มีเอกภาพในตัวเองนัก แต่กลับต้องพัฒนาขึ้นมาโดยเงื่อนไขทางสังคม การผันแปรของภูมิภาคและท้องถิ่นที่วิถีการผลิตแบบนี้ถูกนำไปใช้ ซึ่งจะมีรูปลักษณะแตกต่างกันในแต่ละส่วนของโลก¹⁸

นอกจากนั้น วิถีการผลิตแบบนี้ก็ไม่ใช่รูปแบบของสังคมชนชั้นยุคโบราณที่บางคนเข้าใจผิดกัน เพราะนอกจากความหมายของวิถีการผลิต จะแตกต่างกับคำว่า "สังคม" โดยแจ่มชัดแล้ว ปัจจัยหลักของการผลิตแบบนี้ก็คือที่ดินทำกิน ซึ่งไม่ได้แตกต่างกับวิถีการผลิตแบบอื่น แต่แสดงออกมาในลักษณะที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ขณะที่ชนชั้นผู้ปกครองก็เกิดขึ้นมาจากแรงจูงใจของผลประโยชน์ในที่ดิน จึง

¹⁷ Lawrence Krader, "The Asiatic Mode of Production", *International Journal of Politics* Vol. X, No. 2-3 (Summer -Fall 1980) : pp. 102-103.

¹⁸ Lawrence Krader, "The Asiatic Mode of Production", pp. 102-103.

ขณะเดียวกันยังทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสังคมนานบทและเมืองเป็นไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะมีร่องรอยของวิถีการผลิตแบบนี้บ้าง ในชนบท หลังจากนั้นมา แต่ก็คงไม่สมบูรณ์แบบเหมือนกับสาระในทศวรรษปฏิวัติ

แต่ถึงกระนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์การวิเคราะห์อีกแบบหนึ่งที่ปรากฏอยู่เนือง ๆ คือการพยายาม บิดเบือน ให้อำนาจผลิต แบบเอเชีย กลายเป็นส่วนหนึ่งในมาตรการควบคุมน้ำของทศวรรษปฏิวัติราชระวันออก ทั้งที่สังคมนานบทราชระวันออกเกิดขึ้นหลังสังคมนานบทที่มีวิถีการผลิต แบบเอเชียเสียอีก นอกจากนั้น สังคมนานบทกล่าวโดยเนื้อหาของมัน ก็ไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักการของการควบคุมน้ำแต่อย่างใด เพราะมาตรการนี้เกิดขึ้นได้ในหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต เฉพาะในบางท้องถิ่นซึ่งมีเงื่อนไขอันน้อยให้เท่านั้น เช่น เคยเป็นที่แห้งแล้งมาก่อนหรือที่ซึ่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาแหล่งทำกิน²¹ เพราะฉะนั้น การนำทศวรรษปฏิวัติมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย ในการ วิเคราะห์ ประวัติศาสตร์ไทย จึงเป็นการศึกษาทำนองต่วนสรุปแต่กันเดียว ถึงแม้ว่าในบางครั้ง ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อาจจะโยง ไปถึงประเด็นการควบ

คุมน้ำ ซึ่งผู้ศึกษาไม่ควรจะละเลย แต่ปัจจัยดังกล่าวก็เป็นเพียงส่วนประกอบทางเทคนิค ไม่ใช่องค์ประกอบ หลัก ที่ผู้ศึกษา ประวัติศาสตร์ไทยจะต้องให้ความสำคัญอย่างเต็มที่ เพราะสังคมนานบทในเอเชียยังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ยังมีความสำคัญไม่น้อยทีเดียว ซึ่งจะสังเกตได้จากการที่ชนชั้นผู้ปกครองยังได้ผูกขาดสินค้าสำคัญอื่น ๆ ในรูปของพระคลังสินค้า ดังนั้นจึงอาจกล่าว ได้ว่ามาตรการควบคุมน้ำและบทบาท เป็นเพียงภาพหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยเฉพาะบางท้องถิ่นและบางขณะเท่านั้น

สรุป

การศึกษา ประวัติศาสตร์ไทย โดยอาศัยทศวรรษปฏิวัติทางเศรษฐกิจสังคมนานบท เป็นเพียงวิธี หนึ่งของการ มองสังคมนานบทในอศิศแบบ มาร์กซิสต์ ซึ่งถ้าพึ่งแต่ทศวรรษปฏิวัติเพียงอย่างเดียวย่อมไม่พอต่อการวิเคราะห์เนื้อหาของประวัติศาสตร์ไทยแต่ละยุค ดังนั้น ผู้ศึกษาซึ่งตระหนักถึงคุณค่าความคิดของมาร์กซ จะต้องทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อให้เข้าใจสาระของทศวรรษปฏิวัติแต่ละชนิดให้แตกฉาน เพราะบรรดาทศวรรษปฏิวัติที่เกิดขึ้น นอกจากส่วนใหญ่จะใ้มาจากการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าเขาแทบ

²¹ Lawrence Krader, *The Asiatic Mode of Production*, pp. 290-291.

ทั้งนั้นแล้ว เขายังต้องใช้เวลาเกือบชั่วอายุเพื่อศึกษาสิ่งเหล่านี้ ฉะนั้น จึงมีใช้ของแปลกที่ผลงานของเขาจะมีมากกว่านักคิดคนใดในสาขาสังคมศาสตร์ที่ผ่านมา ด้วยเหตุผลนี้เอง ผู้ที่ปรารถนาจะนำทฤษฎีต่างๆ ของเขามาประยุกต์ใช้ นอกจากจะต้องทุ่มความพยายามเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังจำเป็นต้องพยายาม สะสม ความรู้ ในตัวทฤษฎีเพิ่มขึ้นตลอดเวลาอีกด้วย เมื่อคิดว่าความรู้ทั้งสอง

สามารถประสานเข้ากันได้เป็นอย่างดี ประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่สร้างขึ้นมากก็จะกลายเป็นผลงานที่มีประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแน่นอน เพราะจะทำให้เขาเข้าใจถึงรากปัญหาในปัจจุบันที่ต้องเผชิญอยู่อย่างยากลำบาก และในที่สุดประวัติศาสตร์นิพนธ์นั้นก็จะกลายเป็นเครื่องมือชิ้นหนึ่ง ที่จะผลักดันให้ประชาชนกล้าลุกขึ้นต่อสู้สร้างสรรค์สังคมแท้จริงของพวกเขาในอนาคตได้

“คุรุปริทัศน์” รายเดือน ถือเพื่อนแท้ของมวลครู

ท่านเคยอ่านแล้วหรือยัง....วารสารคุรุปริทัศน์ วารสารเพื่อครูทุกระดับ พร้อมด้วยบทสัมภาษณ์บุคคลสำคัญทุกวงการ คอลัมน์หน้าต่างประชาบาล บทความร่วมมือครูร่วมสมัย กวี เรื่องสั้น เรื่องยาว ฯลฯ แพรพรรณาวด้วยรูปเล่มมีเสน่ห์ น่าสัมผัส ตั้งแต่หน้าแรกจนหน้าสุดท้าย พร้อมทั้งการแจกแถมหนังสือให้กับสมาชิกในทุกปีคนที่ไม่มีใครกล้าทำ....

สมาชิก 6 เดือน 55 บาท 12 เดือน 100 บาท ส่งจ่ายธนาณัติ หรือเช็คไปรษณีย์ ป.ณ. ศาสตราสนธิธรรม ไนนาม นางสาวจิราพร สุวรรณเกษม หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ก.ท. 3

สมัครก่อนก่อนเดือนพฤษภาคม ท่านจะได้รับสื่อคุรุปริทัศน์ ฉบับปีคนพิการสากล ความหนากว่า 160 หน้า ฟรี....